

*Seppälä, T., S. Lesonen, P. Ikkänen & S. D'hondt (toim.) 2022.
Kieli, muutos ja yhteiskunta – Language, Change and Society. AFinLAN vuosikirja 2022.
Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisu n:o 79. Jyväskylä. s. 288–306.*

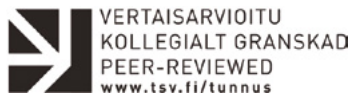
Anna Solin
Helsingin yliopisto

Määräyspatteristo vai krumeluuriteksti – kielipoliittiset dokumentit yliopistojen hallintohenkilöstön näkökulmasta

The paper focuses on language policies in two Nordic universities and the way in which administrative staff perceive the policies as instruments of language regulation. There has been much interest recently in multilingualism and language policy in the context of higher education, but there is little research so far focusing on administrative staff. This is despite their key role in both producing and mediating texts for the consumption of a multilingual university community. The study is based on interview and document data collected at the University of Helsinki (Finland) and the University of Stockholm (Sweden). The analysis focuses on how staff talk about the role of the policies in their work and work community, and particularly how they describe the impact of the policies on everyday language practices.

Keywords: language policy, universities, multilingualism, administrative staff

Asiasanat: kielipoliittikka, yliopistot, monikielisyys, hallintohenkilöstö



1 Johdanto

Monikielisyys ei ole historiallinen poikkeama, vaan pikemminkin normaalitila. Voidaan kuitenkin väittää, että viime vuosina monikielisydestä on tullut Suomessa uudella tavalla yhteiskunnallisesti näkyvää. Julkisessa keskustelussa on nostettu esiin niin ravintolapalvelujen kielisyys, kielenoppimisen kaventuminen kuin monikielinen terveysneuvonta. Eri kielten rinnakkaiseloa pohditaan kielitaidon, osallisuuden ja arjen sujuvuuden näkökulmasta. Monikielisyysorganisaatioissa on herätty siihen, että kielityön volyymi on valtava ja kielen valintaa pitäisi sen vuoksi jotenkin säädellä. (Ks. esim. Lappalainen ym. 2010; Saarinen ym. 2019.)

Monikansallisia yrityksiä on tutkittu jo pitkään kielipolitiikan näkökulmasta (ks. esim. Sanden 2020), ja viime vuosina kiinnostus on kohdistunut myös julkiseen sektoriin ja erityisesti korkeakoulutukseen. Yliopistojen monikielistyminen on ollut nopeaa: monet perinteisesti yksikieliset instituutiot ovat joutuneet luomaan uusia pelisääntöjä siihen, mitä kieliä saa ja voi käyttää esimerkiksi opetustilanteissa ja kokouksissa ja millä kielillä vaikkapa verkkosivut ja opasteet pitäisi tuottaa.

Eurooppalaisissa yliopistoissa on viime vuosina aktivoitu laatimaan muodollisia kielilinjauksia (Kortmann 2019). Tällaiset linjaukset kuvaavat tyypillisesti organisaation käyttökieliä ja sisältävät kielenkäyttöön liittyviä ohjeita ja toimintasuunnitelmia. Tiedämme kuitenkin melko vähän siitä, miten yliopistojen henkilökunta kokee kielilinjausten roolin omassa työssään ja työyhteisössään. Artikkelissa tarkastellaan erityisesti yliopistojen hallintohenkilökunnan näkemyksiä haastatteluaineiston valossa.

Artikkeli pureutuu kielipoliittisiin kysymyksiin kahdessa pohjoismaisessa yliopistossa: Helsingin yliopistossa (HY) ja Tukholman yliopistossa (Stockholms universitet, SU). Kielipoliittinen keskustelu on ollut pohjoismaissa vilkasta ja esimerkiksi valtaosa Suomen ja Ruotsin yliopistoista on laatinut omat kielipoliittiset linjauksensa (Ruotsin yliopistoista ks. Karlsson 2017). Tutkimus on kuitenkin toistaiseksi painottunut ylätasoon ohjaukseen ja pohjautunut tekstiaineistoihin (ks. esim. Björkman 2014; Hult & Källkvist 2016; Soler ym. 2017). Jonkin verran on tehty myös kyselytutkimuksia (esim. Heimonen & Ylönen 2017; Saarinen & Taalas 2017; Järnlström ym. 2020) ja haastattelututkimuksia (esim. Ljosland 2015; Saarinen & Rontu 2018) yliopiston henkilöstön parissa, mutta tutkimukset käsittelevät henkilöstöä pääosin yhtenäisenä ryhmänä.

Artikkeli valottaa nimenomaan hallintohenkilöstön näkemyksiä institutionaalisesta kielipolitiikasta. Huolimatta hallintohenkilöstön keskeisestä roolista monikielisen viestinnän ja palveluiden tuottamisessa, tätä toimijajoukkoa on toistaiseksi tutkittu vain vähän. Yliopistojen monikielisyttä käsittelevät julkaisut ovat toistaiseksi käsitelleet pääasiassa tutkimusta ja opetusta (ks. kuitenkin Llurda ym. 2014; Siiner 2016).

Helsingin yliopisto linjaa kieliperiaatteissaan organisaatiolle kolme käyttökieltä (suomi, ruotsi ja englanti) ja Tukholman yliopisto painottaa rinnakkaiskielisyyttä (ruotsi ja englanti). Kummassakin yliopistossa hallintokieliä on kuitenkin vain yksi. Tämä yksi- ja monikielisuuden välinen jännite tuottaa haasteita hallintohenkilöstön työssä: mitä tilanteita säätelee hallinnon yksikielisyys ja mitä puolestaan tarve viestiä monikielisesti? Artikkelini pohtii kielipoliittisia linjauksia myös työn järjestämisen näkökulmasta, sillä niillä voi olla merkittävä vaikutus niin henkilöstön työnkuvaan ja työn johtamiseen kuin kielityön resursointiin.

Tutkimukseen valittiin kvalitatiivinen lähestymistapa: pääasiallinen aineisto koostuu yksilöhaastatteluista, minkä lisäksi analysoitiin tutkittavien yliopistojen kielilinjauksia. Haastateltavat (N=18) työskentelivät tiedekunta- ja laitostasolla erilaisissa hallinnollisissa tehtävissä. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten hallintohenkilöstö puhuu institutionaalisista kielilinjauksista ja niiden roolia omassa työssä ja yliopistoyhteisössä?
2. Millaisena kielen säätelyn mekanismina linjaukset kuvataan?
3. Millaisia muita säätelymekanismeja tuodaan esiin?

Aineisto kerättiin tutkimushankkeessa *Language Regulation in Academia* (LaRA), jonka keskeinen kiinnostuksen kohde ovat erilaiset kielen säätelyn formaalit ja tilanteiset mekanismit ja niiden välinen dynamiikka.¹

Kuvaan seuraavassa tarkemmin kielipoliittista tutkimusta ja erityisesti tutkimuksia kielen säätelystä yliopistoissa. Alaluvussa 3 esitellään tutkimuksen aineisto ja analyysimenetelmät. Alaluku 4 kuvaa tutkimuksen kontekstia ja kahden yliopiston kielilinjauksia. Haastatteluaineiston analyysi esitetään alaluvussa 5.

2 Kielipolitiikka monikielisissä organisaatioissa

Kielipolitiikan tutkimus on monimuotoinen ala, jossa niin tiedonintressi kuin metodologiset ratkaisut ovat vaihdelleet vuosikymmenten varrella (Johnson 2013). Varhainen tutkimus korosti kielen suunnittelua ("language planning") ja ylätasoa ohjausta kielellisten ongelmien ratkaisussa (Ricento 2000). Viime vuosina tutkimuksessa on kuitenkin korostunut mielenkiinto siihen, miten kielellisistä käytännöistä neuvotellaan monikielisissä tilanteissa: kielellisten valintojen ei nähdä määrittyvän vain suhteessa ylätasoa linjauksiin vaan toimijuutta voi olla niin yksilöllillä, ryhmillä kuin teknologialla (ks. esim. Pienimäki 2021). Tutkijat ovatkin hyödyntäneet eri-

¹ Hanke on Koneen säätiön rahoittama. Tukholman aineiston keruuta rahoitti myös Helsingin yliopisto. Lisätietoja hankkeesta: <https://www2.helsinki.fi/fi/tutkimusryhmat/language-regulation-in-academia>.

tyisesti etnografisia metodologioita (ks. esim. Mortensen 2014; Härmävaara 2017; Lønsmann 2017).

Tutkija ei siis kysy, miten institutionaalinen säätely vaikuttaa kielenkäyttöön, vaan myös miten kielenkäyttöä sääteleviä dokumentteja tulkitaan eri konteksteissa ja millainen asema niillä on yhteisöissä (Hult 2010). Institutionaalisen säätelyn ajatellaan vaikuttavan dynaamisesti, ei mekaanisesti. Yhä enemmän tutkitaan toimijoita, kielellisiä käytäntöjä ja kieleen liittyviä uskomuksia, kun tutkitaan kielipolitiikkaa.

Tästä seuraa, että kielipolitiikkaa tutkitaan monitoimijaisena ja monipaikkaisena käytäntönä. Esimerkiksi voidaan ottaa kieliversiointi monikielisten organisaatioiden hallinnossa ja viestinnässä.² Päätöksiä kielen valinnasta (esimerkiksi millä kielillä tuotetaan muistiot, pöytäkirjat, tiedotteet, ohjeet ja hakukuulutukset) tehdään päivittäin. Päätöksistä seuraavaa kielityötä myös toteutetaan monin eri tavoin ja vaihtelevin resurssein (Piekkari ym. 2013). Mikäli analysoisimme tätä toimintaa ainoastaan sen valossa, mitä institutionaalinen ohje toteaa kielen valinnasta, ilmiön moninaisuus jäisi havaitsematta.

Tällaiset näkökulmat ovat esillä myös tuoreissa kielipolitiikkaa tarkastelevissa artikkelikokoelmissa (esim. Halonen ym. 2015; Saarinen ym. 2019). Useissa hankkeissa on tuotu esiin näkökulmia arjen käytäntöihin: miten kielilinjauksia jalkautetaan, miten kielenkäyttäjät orientoituvat kielen säätelyyn ja miten normeista neuvotellaan tilanteisesti (esim. Mäntynen 2018; Solin & Hynninen 2018; Hynninen 2020).

Pohjoismaisessa kielitutkimuksessa on oltu kiinnostuneita yliopistojen monikielisyydestä ja kielipoliittisista kysymyksistä 2000-luvun alusta lähtien. Tutkimusintressi on liittynyt erityisesti yliopistojen kansainvälistymiseen, ja merkittävä osa tutkimuksesta onkin keskittynyt englannin kielen asemaan suhteessa kansalliskieliin (artikkelikokoelmista ks. esim. Haberland & Mortensen 2012; Hultgren ym. 2014; Kuteeva ym. 2020).

Korkeakoulujen monikielisyyttä kartoittavat tutkimukset ovat tarkastelleet erityisesti opetuksen kieliä ja monikielistä pedagogiikkaa (esim. Söderlundh 2012; Mickwitz ym. 2021) sekä tieteellisen julkaisemisen kieliä ja toisella kielellä kirjoittamisen käytäntöjä (esim. Hynninen & Kuteeva 2020). Formaalia kielipolitiikkaa koskevat tutkimukset ovat analysoineet erityisesti yliopistojen kielipoliittisia dokumentteja. Prototyyppejä esimerkkejä tästä tutkimushaarasta ovat Björkman (2014) ja Soler ym. (2017). Björkman analysoi kahdeksan ruotsalaisen yliopiston kielipolitiikkadokumentteja. Analyysi kartoittaa muun muassa, miten dokumenteissa perustellaan kielipolitiikan laatiminen ja miten niissä kuvataan yliopistollista kielenkäyttöä. Soler ja kollegat laajentavat tarkastelun Baltiaan: aineistona on kielipoliittisia dokumentteja yhdeksästä ruotsalaisesta ja kuudesta virolaisesta yliopistosta. Keskeinen teema on, miten englannin asema rakentuu teksteissä suhteessa kansalliskieliin.

2 Termillä "kieliversiointi" tarkoitetaan tässä tekstityötä, jossa laaditaan (useimmiten suomenkielisiä) teksteistä versioita muilla organisaation kielillä.

Henkilöstön ja opiskelijoiden näkemyksiä kielipoliittisten dokumenttien asemasta yliopistoilla on tutkittu toistaiseksi melko vähän. Lindström (2012) analysoi ryhmähaastattelujen avulla erilaisten kieliryhmien näkemyksiä Helsingin yliopiston kolmikielisyysohjauksesta ja tarkastelee, miten kolmikielisyys näkyy haastateltavien arjessa. Haastatteluihin osallistui niin yliopiston opiskelijoita, opettajia kuin hallinto-henkilökuntaa, mutta itse kielipoliittinen dokumentti ei ollut keskustelun fokuksessa (ks. myös Lindström & Sylvén 2014).

Saarinen ja Rontu (2018) puolestaan haastattelivat opiskelijoita ja henkilökuntaa Aalto-yliopistossa ja Jyväskylän yliopistossa. Tässäkin tutkimuksessa fokus on englannin ja kansalliskielten suhteessa. Haastatteluissa kartoitetaan kuitenkin myös informanttien näkemyksiä oman yliopiston dokumenteista, ja miten kielilinjausten koetaan näkyvän työarjessa. Yksi kiinnostava havainto on, että haastateltavat eivät kokeneet kielipoliittisten dokumenttien ohjaavan kielen valintaan liittyviä ratkaisuja: monikielisyys näyttäytyi sattumanvaraisena yksilön toimintana (2018: 115–116).

Yritysten kielilinjauksia on tutkittu myös haastatteluiden ja etnografisen aineiston avulla, ja monet tutkimukset ovat yliopistojen kielipolitiikan näkökulmasta kiinnostavia. Tange (2008) tutki tanskalaisen monikansallisen yrityksen työntekijöitä ja heidän näkemyksiään yritykselle laadituista kielilinjauksista. Keskeinen havainto on, että eri henkilöstöryhmät puhuivat eri tavoin kielilinjausten vaikutuksesta kielenkäyttöön; muun muassa tehtäväkuva ja työyhteisö vaikuttivat näkemyksiin linjausten asemasta organisaatiossa. Haastateltavat ilmaisivat kyllä sitoutumista yrityksen kielilinjauksiin, mutta osa ei pitänyt niitä relevanttina oman työnsä näkökulmasta.

Angourin analyysi (2013) pureutuu kolmen yrityksen työntekijöiden kuvauksiin kielenkäytöstä ja erityisesti kielen valinnasta erilaisissa työtilanteissa, suhteessa yritysten formaaliin kielipolitiikkaan. Tutkimus tuo esiin samankaltaista vaihtelua kuin Tangen tutkimus. Angourin haastateltavat kuvasivat organisaation kielipolitiikkaa pikemminkin arkisessa kielenkäytössä rakentuvana kuin työyhteisön ulkopuolelta tulevana säätelynä (Angouri 2013: 571). Kielipoliittiselle dokumentille ei rakennu aineistossa toimijan roolia, vaan normit kielenkäytölle muodostuvat tilanteisesti esimerkiksi oman lähitiimin määrittämänä.

Kuvaan seuraavassa tarkemmin aineiston keruun periaatteita ja analyysiprosessia.

3 Aineisto ja analyysitapa

Tutkimuksen pääaineiston muodostaa 18 haastattelua, jotka tehtiin Tukholman ja Helsingin yliopistoissa (9 + 9).³ Lisäksi analysoin yliopistojen virallisia kielilinjauksia. Haastateltaviksi pyydettiin hallintohenkilöstöä eri yksiköistä. Osa haastateltavista työskenteli yliopistojen keskushallinnossa, osa tiedekuntahallinnossa ja osa yksik-

3 Haastattelut toteutettiin 2016–2019.

kötasolla. Haastateltavat edustivat sekä ihmistieteellisiä että luonnontieteellisiä tiedekuntia.

Haastateltavien pääasiallinen tehtäväkenttä oli yleishallinto. Joukossa oli viisi haastateltavaa, joiden työssä kansainväliset asiat olivat keskeisellä sijalla ja kaksi haastateltavaa, joiden päätyö oli viestintä. Tavoitteena haastateltavien valinnassa oli, että he edustaisivat erilaisia positioita, jotta tutkimuksen avulla saataisiin mahdollisimman monipuolinen käsitys siitä, millaiset kielikysymykset tulevat esiin hallinnollisessa työssä. Osa haastateltavista toimi esimiesasemassa, osa ei; osalla oli paljon vastuuta monikielisen viestinnän järjestämisestä, osalla vähemmän. Oletuksena oli kuitenkin se, että haastateltavan positio ja tehtäväkuva vaikuttavat siihen, mitä kielikysymyksiä työssä nousee esiin.

Haastattelut olivat puolistrukturoituja ja ne toteutettiin Helsingissä suomeksi ja Tukholmassa englanniksi. Haastattelujen kesto oli 60-80 minuuttia. Keskeisiä teemoja olivat yliopistojen kielilinjaukset ja muut kielenkäyttöä säätelevät dokumentit, kieliasioista päättämisen käytännöt, monikielisyys työssä ja työyhteisöissä sekä kielen laatuun liittyvät kysymykset (esim. miten kielen laatu määrittyy haastateltavan kirjoittamisessa).

Haastattelut tallennettiin, arkistoitiin sähköisesti ja litteroitiin. Litterointikonventiot on esitetty liitteessä 1. Haastattelulainaukset esitetään artikkelissa alkuperäiskielellä. Kultakin haastateltavalta pyydettiin kirjallinen suostumus haastattelun käyttöön tutkimusaineistona. En anna analyysiluvussa haastateltavista tarkempia tietoja (kuten tietoa heidän edustamastaan yksiköstä tai tehtävänimikkeestä) suojellakseni heidän anonymiteettiään.

Analyysin aluksi identifioitiin muutama keskeinen teema, minkä jälkeen laajemmasta aineistosta poimittiin näitä teemoja käsittelevät osat. Teemat nousivat analyysiä ohjaavista tutkimuskysymyksistä mutta myös LaRA-tutkimushankkeen ydinkysymyksistä. Teemat ovat:

- yliopistojen institutionaaliset kielilinjaukset
- muut kielen säätelyn institutionaaliset mekanismit
- monikielisyys ja kielityö omassa työssä ja työyhteisössä

Haastattelupuhetta analysoitiin diskurssintutkimuksen näkökulmasta (ks. esim. Pietikäinen & Mäntynen 2009). Aineistoa tulkitaan kontekstiin sidottuina, tutkimushaastattelugenren kehyksessä tuotettuina representaatioina puhujan kokemuksista ja näkemyksistä. Haastatteluja ei analysoida vain faktuaalisina raportteina ("miten minä toimin"), vaan puhujien nähdään kuvaavan ja rakentavan käsityksiä tietystä asemasta käsin ja suhteessa haastattelutilanteessa tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Samalla haastateltavat myös rakentavat esimerkiksi ammatti-identiteettiään ja suhdetta omaan työyhteisöönsä (Ruusuvuori & Tiittula 2005; Lillis 2008).

4 Tutkimuksen konteksti ja kielilinjaukset

Tutkimuksen kohteena on kaksi laajaa monialaista yliopistoa. Helsingin yliopisto on virallisesti kaksikielinen yliopisto, jonka hallintokieli on suomi. Ruotsin kielen asema on vakiintunut, mutta kansainvälisen henkilöstön ja opiskelijoiden määrän lisääntyä yliopisto on linjannut olevansa kolmikielinen. Kielenkäyttöä yliopiston eri toiminnoissa säätelevät oman kielipoliittisen dokumentin lisäksi monet lait ja säädökset (esim. Yliopistolaki ja yliopiston johtosääntö; ks. Moring ym. 2013).

Tukholman yliopisto on myös hallinnoltaan yksikielinen, mutta kielipoliittinen dokumentti esittää rinnakkaiskielisuuden (”parallelspråkighet”) yliopiston kielilinjaksi. Rinnakkaiskielisyys on laajemmin Pohjoismaissa 2000-luvulla omaksuttu periaate, jonka perusajatuksena on, että kahta tai useampaa kieltä käytetään rinnakkain samassa tilanteessa tai toiminnassa, eikä mikään kielistä ole hallitseva (termin käytöstä ks. Hult & Källkvist 2016). Kielen valintaa säätelee erityisesti Ruotsin kielilaki vuodelta 2009. Ruotsalaiset yliopistot ovat valtion virastoja ja siten niiden hallinnollista toimintaa säätelee kielilain määräys ruotsin kielen ensisijaisuudesta julkishallinnon kielenä (Karlsson & Karlsson 2019).

Kumpikin yliopisto julkaisi kielipoliittisen dokumentin 2010-luvun alkupuolella: *Språkpolicy vid Stockholms universitet* julkaistiin vuonna 2011 ja *Helsingin yliopiston kieliperiaatteet* vuonna 2014.⁴ Tukholman dokumentti on ruotsinkielinen ja se julkaistiin ainoastaan yliopiston verkkosivuilla, kun taas Helsingin dokumentti sisältää kolme kieliversiota (suomi, ruotsi ja englanti) ja se julkaistiin sekä painettuna että verkkoversiona.⁵ Dokumentit ovat sanamäärillä mitattuna lähes saman laajuiset: Helsingissä 2703 sanaa (suomenkielinen versio) ja Tukholmassa 2661 sanaa. Kummassakaan dokumentissa ei ole mainittu tekijöitä, joskin epäsuorasti lähteeksi nimetään yliopistojen rehtorit (tekstit on identifioitu merkinnällä ”Rehtorin päätös” ja ”Rektor’s beslut”).

Helsingin yliopiston dokumentissa on kaksi pääotsikkoa: ”Kieliperiaatteet” ja ”Kieliperiaatteiden toteutus ja seuranta”. Kummankin pääotsikon alla on alalukuja, joissa käsitellään spesifejä yliopiston toimintoja (esim. opetus, tutkimus, viestintä ja palvelut). Tukholman yliopiston dokumentti on jaoteltu kolmeen päälukuun: ”Syfte och utgångspunkter”, ”Riktlinjer för språkanvändning” ja ”Stödresurser”. Ensimmäisessä alaluvussa, joka kuvaa dokumentin tavoitteita, esitellään rinnakkaiskielisuuden käsite ja painotetaan kielitietoisuuden tärkeyttä. Eri yliopiston toiminto-

4 Helsingin yliopistolla oli julkaistu ensimmäinen kieliperiaatedokumentti vuonna 2007, eli vuoden 2014 dokumentti ei ollut lajissaan ensimmäinen.

5 Tukholman dokumentti ei ole enää saatavilla verkossa, sillä yliopisto julkaisi uuden kielipoliittisen dokumentin vuonna 2021. Helsingin yliopiston kieliperiaatteet ovat luettavissa yliopiston verkkosivuilla (Helsingin yliopisto 2014).

ja ei käsitellä systemaattisesti, mutta opetuksen kielisyydestä on oma alaluku pääluvun ”Riktlinjer” alla.

Dokumenteissa painottuvat kahdenlaiset sisällöt: niissä esitetään toisaalta abstrakteja väitteitä kielten arvosta ja yliopistosta monikielisenä instituutiona. Toisaalta ”toteutus” ja ”riktlinjer” -alaluvuista löytyy ohjeenkaltaisia muotoiluja siitä, mitä kieliä missäkin kontekstissa tai tekstilajissa käytetään.⁶ Ensin mainitusta sisällöstä esimerkkejä ovat seuraavat:

Yliopisto kehittää kielten joustavaa käyttöä eri tilanteissa. (HY 2014: 7)

Universitetet ska sträva mot att i så hög grad som möjligt vara parallellspråkigt, vilket innebär att svenska och engelska fungerar som parallella vetenskapsspråk. (SU 2011: 1)

Tieteellisen termistön jatkuva kehitystyö kansalliskielillä on tärkeää, jotta tieteellinen tieto olisi kaikkien suomalaisten käytettävissä. (HY 2014: 6)

Tällaiset sisällöt on dokumenteissa muotoiltu esimerkiksi niin, että yliopisto on tekijä ja verbinä on *kehittää / varmistaa / turvaa / tukee / vahvistaa*. Toinen tyypillinen muotoilu on ”X on tärkeää”.

Esimerkkejä ohjemaisista sisällöistä ovat seuraavat:

Opasteet ja kyltit tehdään suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. (HY 2014: 15)

Strategiska dokument, regler och riktlinjer ska skrivas på svenska och i möjligaste mån översättas till engelska. (SU 2011: 2)

Vid Stockholms universitet ska utbildningar och examina ha svenska och engelska namn. (SU 2011: 2)

Nämä eroavat ensimmäisestä sisältötyypistä sikäli, että ne ovat konkreettisia toimenpiteitä, joiden seuranta on ainakin periaatteessa mahdollista.

Molemmat dokumentit käsittelevät enemmän kielen valintaa koskevia kysymyksiä (missä tilanteissa käytetään mitäkin kieliä) kuin kielen laatua (erottelusta ks. Solin & Hynninen 2018). Tukholman yliopiston dokumentti tuo laatukysymykset selvästi voimakkaammin esiin. Dokumentti alkaa seuraavalla virkkeellä:

Hög språklig kvalitet är en förutsättning för en nationellt och internationellt konkurrenskraftig verksamhet. (SU 2011: 1)

6 Ruotsin ”riktlinjer” voidaan kääntää suomeksi termillä ”linjaus” tai ”ohje”.

”Kielen korkea laatu” on fraasi, joka toistuu myös myöhemmin tekstissä useamman kerran.

5 Kielilinjaukset hallintohenkilöstön työssä

5.1 Kielilinjausten asema työyhteisöissä

Kielipoliittisista dokumenteista keskusteltiin kaikissa haastatteluissa. Oman yliopiston dokumentti oli haastateltaville tuttu eikä sen sisältämiä linjauksia kyseenalaistettu. Tukholman yliopiston haastateltavista valtaosa koki kuitenkin dokumentin näkymättömäksi yliopistoyhteisössä: he kertoivat, että kollegat eivät tienneet dokumentin olemassaolosta, eivät olleet lukeneet sitä tai siitä ei keskusteltu. Kysyessäni kielipoliittisen dokumentin asemasta, haastateltavat reagoivat esimerkiksi näin:

I don't think most people who work for this university know that there is one (SU5)

it's very rarely discussed the language policy (SU3)

it's not easy to find [...] unless you know it is there and where to find it you will probably never find it (SU7)

Helsingin yliopistossa tapa puhua kieliperiaatedokumentista oli varsin erilainen: sitä ei pidetty näkymättömänä eikä huonosti tunnettuna. Kolmikielisyyslinjaukseen viitattiin haastatteluissa usein ja myös spontaanisti, mikä viittaa sen juurtuneisuuteen. Monikielisyyteen liittyviä käytäntöjä kuvattiin vakiintuneiksi ja keskustelua vähäiseksi:

ei näistä kieliasioista kyl oikeesti oo, mitään keskustelua käytykään vuosiin et nää on niin vakiintuneet nää käytännöt (HY5)

kaikkia kolmee kieltä käytetään ihan sujuvasti arkikielessä et se ei oo mikään ongelma (HY6)

Yleispiirre aineistossa on, että kielipoliittiset dokumentit kuvattiin vähämerkityksisiksi arkisen työn näkökulmasta. Läpäisevä puhetapa (haastateltavan tehtäväkuvasta ja yliopistosta riippumatta) on, että kielilinjauksia ei käytetty kuten ohjeita. Näin siitä huolimatta, että kielilinjauksissa on ohjeenkaltaisia sisältöjä. Kielilinjaukset eivät siis vertaudu moniin muihin yliopistolaisten toimintaa sääteleviin tekstilajeihin, joilla on eksplisiittisesti ohjaava funktio (ilmaistuna myös dokumenttien nimissä, esim. *hankintaohje* ja *matkustusohje*).

Tukholman *Språkpolicy* sijoittuu yliopiston verkkosivuilla osaksi laajempaa dokumenttikokoelmaa nimeltä *Regelboken* (suom. sääntökirja). Dokumentin linjauksia

ei kuitenkaan kuvattu säännönkaltaisiksi. Eräs haastateltava kuvasi dokumenttia hallinnolliseksi responssiksi, jonka tuotti vuonna 2009 julkaistu kielilaki. Dokumentti määrittyy tekstiksi, joka tuotettiin ulkoisen paineen vuoksi, ei työyhteisön käyttöön:

I think that one reason for writing such a language policy was to show that at Stockholm university we are aware of the language law and we know that we should work in accordance with this law (SU7)

Tukholman kielipoliittisen dokumentin tulkitseminen hallinnon tai yliopiston johdon sisäiseksi tekstiksi saa tukea siitä, että se julkaistiin vuonna 2011 ainoastaan ruotsiksi. Hallinnon näkökulmasta tekstin yksikielisyys voi olla looginen ratkaisu. Yliopiston hallinto on yksikielisesti ruotsinkielinen ja yliopiston toimintaa säätelevät dokumentit julkaistiin ensi sijassa ruotsiksi. Jos dokumentin olisi ollut tarkoitus toimia ohjeena, se olisi oletettavasti julkaistu myös englanniksi.

Sama haastateltava vertaa Tukholman kielipoliittista dokumenttia muihin sääntökirjan teksteihin ja toteaa, että ensin mainittu ei ole "elävä dokumentti" ("not really living documents"):

some of them [sääntökirjan tekstit] are used regularly because it's, they may be considered almost as manuals [...] whereas such a policy document [*Språkpolicy*] can be, and I believe is sometimes forgotten because it's not something that shows how to deal with, certain situations [...] these documents, sometimes are maybe not really, living documents (SU7)

Kielilinjaukset vertautuvat tässä sellaisiin teksteihin, joita käytetään säännöllisesti ja jotka kertovat, miten työntekijän tulisi toimia tietyissä tilanteissa. Haastateltava viittaa eksplisiittisesti tällaisten tekstien ohjemaisuuteen ("considered almost as manuals").

Helsingin yliopistolla tehdyissä haastatteluissa ei myöskään löydy esimerkkejä puhutavoista, joissa kielilinjaukset näyttäytyisivät ohjeen tai säännön kaltaisina. Ohjeen sijaan eräs haastateltava puhuu "suosituksista" ja tarkentaa, että "meillä ei ruveta ohjeistamaan". Ero ohjeisiin näyttäytyy siinä, että suositusten toteutumista ei valvota:

mä sanosin et se [Kieliperiaatteet] on semmonen niinku suositus, mutta ei meillä ehkä oo.. ei, ei, sillä lailla ruveta, valvomaan tai ohjeistamaan (HY3)

Toinen haastateltava kuvaa tilannetta, jossa kielilinjausten vaikutus jää "huteraksi", kun niiden noudattamista ei valvota:

kun siihen ei oo ollu sitä, sitä keppiä taikka porkkanaa tai mitään muutakaan niin, niin se on tietysti se et ku se jää yksilön päätettäväks että mitä mä milläkin kohdalla teen, niin jäähän se vähän sillai huteraksi [...] pelisääntöjen puuttuminen näkyy joka paikkaan.. (HY2)

Haastateltavan kuvauksessa kielen valinta ”jää yksilön päätettäväksi” sen sijaan, että olisi jaettu ymmärrys siitä, mitä kieltä missäkin tilanteessa on syytä käyttää. Kielilinjaukset eivät tarjoa yhteisön jäsenille ”pelisääntöjä”, jolloin päätökset voivat olla henkilösidonnoisia ja siten sattumanvaraisia.

Kysymys kielilinjausten ohjeistavasta funktiosta on kuitenkin selvästi jännitteinen. Helsingin yliopiston keskushallinnossa työskennellyt haastateltava toivoi, että kielilinjaukset eivät olisi pelkkä ”krumeluuriteksti”:

kyllä meillä nyt täytyy olla tässä työkalua ihmisille, tää ei saa olla vaan sellanen niinku krumeluuriteksti (HY1)

Haastateltava kuitenkin painotti näkemystä, että ylätason kielilinjaukset eivät voi toimia kuin ”huoneentaulu” tai ”määräyspatteristo”. Hän kuvasi keskusteluja, joissa oli toivottu yliopiston kielilinjauksilta suoraviivaisempaa ohjeistusta, mutta piti tätä epärealistisena:

ei sellasta enää ole eikä tule, että joku ois koko ajan jollakin huoneentaululla kirjoitettuna että, kielellisesti toimi näin, älä toimi noin [...] ei meillä voi olla sellasta normistoa tai määräyspatteristoa joka kaikkiin niihin tilanteisiin vastaisi, joita ihmiset kohtaa joita tää koko, niinku monen kymmenen tuhannen ihmisen yhteisö kohtaa päivittäin (HY1)

Haastateltava kuvaa sekä organisaation koon että kielellisten tilanteiden monimuotoisuuden esteeksi sille, että kielilinjaukset voisivat normittaa kaikkea kielenkäyttöä. Esimerkki kuvaa hyvin sitä, millaisia valintoja kielipoliittisen dokumentin laatija joutuu tekemään pohtiessaan dokumentin mahdollisia käyttäjiä ja funktioita.

5.2 Kielilinjaukset ja työn arki

Kieliversiointista päättäminen näyttäytyi laajemminkin aineistossa tilanteisena toimintana, jossa ratkaisut eivät selittyneet suhteessa institutionaalisiin kielilinjauksiin. Tukholman yliopistossa tiedekuntatasolla työskennellyt haastateltava kuvasi, että kieliversiointi vaati työyhteisössä aina aktiivista päätöstä (”an active decision to translate”), sillä dokumentit tuotettiin lähtökohtaisesti ruotsiksi:

that [translation] always is a second step and of course that is that might be problematic because, it needs an active decision to translate, and if you're if you have like hundred colleagues and one or two or three is not Swedish-speaking, should you translate all the documents in English for their sake (SU4)

Helsingin yliopistolla vastaavassa asemassa työskennellyt haastateltava kuvasi myös kieliversiointiin liittyviä päätöksiä tilanteessa määrittäviksi: niihin vaikuttivat tekstin tuottamisen aikataulu ja saatavilla olevat resurssit (esimerkiksi kuka tiimissä ehtii tai osaa tehdä tarvittavat käännökset). Hän kuvasi päätöksentekoa seuraavasti:

me katotaan aina se [käännöstarve] case by case, sit vaan tehään sen mukaan, mikä, mikä tuntuu nyt järkevältä ja jos on jotain aikataulupaineita ja muita niin sitte toimitaan silloin kun on mahdollista (HY7)

Päätöksenteon ei tässä kuvata selittyvän suhteessa yksittäisiin ennalta tiedettyihin tekijöihin vaan tilanteisesti: ”tehään sen mukaan mikä tuntuu nyt järkevältä”.

Rinnakkaiskielisyys näyttäytyy näiden esimerkkien valossa abstraktina käsitteenä, joka vaatii aina tulkintaa ja mahdollisesti myös neuvottelua työyhteisössä. Kieliversiointia ei kuvata mekaanisena ohjeiden noudattamisena, vaan toimijan on pohdittava erilaisia kontekstuaalisia tekijöitä, kuten osaamisresursseja ja ajallisia resursseja omassa työyhteisössä tai mahdollisuutta käyttää käännöspalveluita.

Toisin kuin toimintaohjeiden, kielipoliittisten dokumenttien ei odotettu tuottavan yhdenmukaista toimintaa. Termi ”tarkoituksenmukaisuus” toistui usean haastateltavan puheessa. Helsingin yliopiston keskushallinnossa työskentelevä haastateltava kuvasi laitosten viestinnän kielisyyttä näin:

jos se oikeesti on sen laitoksen kieli, voi olla vaikka ranska, niin ei me voida niinku yhtäkkiä sanoo et nyt teette myös suomeks ja ruotsiks ingressit ja, teette kaiken muun, että kyllä meiän täytyy jotenkin tarkoituksenmukasesti sitä sanoo (HY2)

Tarkoituksenmukaisuutta vasten asettuu haastateltavan puheessa ”tsäk-tsäk-tsäk malli” (ks. alla). Termi kuvaa kielen valinnan mekaaniseksi, automatisoituneeksi prosessiksi, kun taas haastateltavan mielestä tilanteiset tekijät (esim. ”keille tässä viestitään”) ovat ensisijaisia:

se [kielisyys] täytyy mun mielestä kattoo siitä asiasta ja siitä asiakkaasta käsin et keille tässä oikeesti viestitään ja mistä tässä ollaan viestimässä, ja sen ja sen takia se oli niinku tää rennosti kolmekielinen on tavallaan se ajatus et se ei oo se, tämmönen tsäk-tsäk-tsäk malli ollenkaan (HY2)

Tekstien tekijöiden lisäksi myös tekstien yleisöt rakentuvat haastateltavien puheessa tahoiksi, jotka vaikuttavat kieliversioinnin tilanteisiin käytäntöihin ja jotka määrittävät mikä on tarkoituksenmukaista.

5.3 Kielilakien vaikutus kielen valintaan

Ruotsin konteksti tarjoaa kiinnostavan kontrastin. Kuten yllä totesin, Tukholman yliopiston henkilöstö puhui haastatteluissa yliopiston kielilinjauksista varsin näkymättömänä dokumenttina, mikä viittaa siihen, että se on kielen säätelyn mekanismina heikko. Ruotsin kielilain kuvattiin sen sijaan vaikuttavan voimakkaasti kielen valintaan ja erityisesti ruotsin käyttöön hallinnollisissa teksteissä. Ruotsin käyttö kuvattiin velvoitteeksi, ei suositukseksi ("I need to have", "you're not allowed"):

in Sweden the official version of all documents for students are the Swedish versions, so so actually I need to have course descriptions programme plans everything written in Swedish because that is official version (SU9)

all these documents that you produce at the department level [...] they need to be in Swedish, by rule [...] you're not allowed to write a course plan in English or whatever documents [...] (SU4)

Ruotsinkielinen versio teksteistä kuvataan "viralliseksi versioksi" ja yksikielinen englanninkielinen toiminta näyttäytyy kielilain vastaisena. Huomionarvoista on, että tällaisia puhetapoja ei esiintynyt Tukholman aineistossa yliopiston kiellinjauksista puhuttaessa.

Eräs haastateltava, joka vastasi isosta monikielisestä laitoksesta, kuvasi ruotsin käytön ajoittain rasitteeksi. Esimerkiksi kansainvälinen maisteriohjelma, jossa kaikki opetus oli englanninkielistä, tuotti kurssikuvaukset myös ruotsiksi, vaikka niillä ei haastateltavan mukaan ollut lukijakuntaa.

SU9: we have written everything in English because it's an English programme it's international, announced and everything is done in English including the admin meetings, however we need to have original descriptions in Swedish

AS: so they're somewhere in the archive but kind of not used

SU9: yeah, yeah exactly exactly

Kieliversiointia ei kuitenkaan kuvattu toimintana, jossa laitoksella oli neuvotteluvaa-
raa tai tilaa paikallisille ratkaisuille: kielilaki ohitti tarkoituksenmukaisuusarvioinnin.

Helsingin yliopistossa tehdyissä haastatteluissa ei viitattu Suomen kielilakiin tai muihin kielenkäyttöä sääteleviin lakeihin eikä yksikielinen englanninkielinen toi-

minta näyttäytynyt ongelmallisena. Päällikköasemassa toiminut haastateltava kuvasi oman yksikkönsä kielivalintoja näin:

meillä ei oo suomeks mitään [intranetissä] [...] sisäset hallinnolliset dokumentit, niin ne on kyl yleensä sitte englanniksi, koska sit se säästää sen kääntämisen vaivan että jos pitää jotenkin antaa tiedoks (HY5)

Haastattelussa yksikielisyys näyttäytyy käytännön ratkaisuna, jolla säästetään ”kääntämisen vaiva”.

Yksikielistä englanninkielistä hallintoa kuvattiin Helsingin aineistossa mielekkääksi sekä hallintohenkilöstön oman työn että työyhteisön näkökulmasta, ja haastatteluissa viitattiin useampaan yksikköön, jossa suomi ei ollut hallinnon ykköskieli. Eräs haastateltava käytti nimenomaan tarkoituksenmukaisuusargumenttia perustellakseen hallinnon suomenkielisyydestä poikkeamisen:

meilläki sanotaan että hallinnon kieli on virallisesti suomi mutta ei silti kukaan pakota vaikka biotekniikan instituuttia pitämään kokouksia suomeksi tai kirjottamaan pöytäkirjoja myös suomeksi et se ei oo vaan niinku tarkoituksenmukasta (HY2)

Suomen kieltä hallinnon kielenä ei kuvata tässä velvoitteeksi minkään ylätason säätelyn näkökulmasta, vaikka hallinnon kielestä on olemassa virallinen linjaus: siihen ”ei kukaan pakota”.

6 Lopuksi

Analyysi osoittaa, että sekä Helsingin että Tukholman yliopistojen hallintohenkilöstö tuntee oman yliopiston kielipoliittisen dokumentin, mutta ei kuvaa sitä kielen säätelyn mekanismina. Dokumenttia ei ymmärretä ohjeena tai sääntönä, eikä se ole työn arjessa juuri käytössä. Kiellinlinjat näyttäytyvät haastattelujen valossa pikemminkin abstrakteina tahtotilan ja arvojen ilmaisuina.⁷ Ne ikään kuin tarjoavat toiminnalle kieli-ideologisen kehyksen. Haastateltava voi esimerkiksi esittää Helsingin yliopiston kolmikielisyyslinjauksen yleisenä normina, mutta kertoa seuraavaksi yksikielisestä englanninkielisestä toiminnasta omassa työyhteisössään. Diskursiivisesti on mahdollista asemoida itsensä sekä kolmikielisyyslinjauksen kannattajaksi että yksikielistä arkea toteuttavaksi, ilman suurta ristiriitaa.

7 Samanlaisia havaintoja tekevät Lindström ja Sylvén (2014: 150) analyysissään Helsingin yliopiston kielipolitiikasta 2000-luvun alussa: vuoden 2007 kiellinlinjauksia kuvataan ”pehmeäksi instrumentiksi”, jonka tavoitteena ei ole toiminnan ohjaaminen.

Haastateltavat ilmaisevat sitoutumista kielilinjauksiin ideologisella tasolla: monikielisyys esitetään itsestäänselvytenä. Tämä havainto vertautuu kiinnostavasti Barakosin (2012) analyysiin monikielisyudesta yrityksissä. Barakos toteaa, että formaaleilla kielilinjauksilla voi olla sekä regulatiivisia että promotionaalisia funktioita: ne voivat sekä säädellä kielellisiä käytäntöjä että tarjota ideologista tukea tietyille kielelle tai yrityksen monikieliselle identiteetille. Haastatteluaineiston valossa yliopistojen kielilinjaukset näyttävät selkeämmin promotionaalisina teksteinä kuin kielen säätelyn mekanismeina: dokumentit luovat institutionaalisen tilan monen kielen käytölle, vaikka ne eivät ohjaa kielenkäyttöä (ks. myös Solin & Pienimäki 2020).

Linjauksen näkymättömyys arjessa ei merkitse sitä, että linjausta vastustettaisiin tai siitä vaiettaisiin tietoisesti. Pikemminkin haastateltavien puhe tuottaa vaikutelman, että monikielisyys on sisäistetty institutionaaliseksi normiksi. Haastatteluissa ei myöskään toivottu tiukempaa säätelyä tai valvontaa yliopiston johdon taholta, vaikka muutama haastateltava viittasikin kielilinjausten joustavuuteen mahdollisena ongelmana (kuvatesaan esimerkiksi kielen valinnan olevan sattumanvaraista tai liian henkilösidonnaista). Kontrastin tarkoituksenmukaisuutta korostavaan puhetaan tuovat viittaukset Ruotsin kielilakiin, jonka kuvattiin säätelevän kielen valintaa voimakkaasti ja haastateltavien näkökulmasta ajoittain perusteettomasti.

Yliopiston kielilinjausten rakentuminen ideaaliksi ennemmin kuin ohjeeksi mahdollisti työyhteisöissä tilanteisen päätöksenteon. Kielen valinnan ei kuvattu määräytyvän kielilinjauksista käsin, vaan päätöksenteko nähtiin tilanteesta riippuvaisena ja siihen vaikuttivat monet tekijät. Haastatteluissa viitattiin esimerkiksi tekstien tuottamisen aikatauluihin, tekstien oletettuihin lukijakuntiin ja kieliversiointin resursseihin. Kieliversiointiin liittyvää päätöksentekoa ei siis kuvattu mekaaniseksi, eikä kielellisten käytäntöjen tämän vuoksi oletettu olevan yhdenmukaisia.

Rinnakkaiskielisyys näyttäytyy aineiston valossa abstraktina käsitteenä, joka merkitsee eri asioita eri konteksteissa. Termiä onkin kuvattu näennäisen yksinkertaiseksi mutta kielipolitiikan näkökulmasta ongelmalliseksi (esim. Hultgren 2014; Hult & Källkvist 2016). Varsin vähän on myös toistaiseksi pohdittu sitä, miten rinnakkaiskielisyys määrittyy erilaisissa yliopiston toiminnoissa, vaikka rinnakkaiskielisyys opeustilanteissa on aivan eri ilmiö kuin sisäisessä viestinnässä. Tutkijat tuottavat saman tekstin kahdella kielellä vain harvoin, kun taas hallinnon tekstityössä on jatkuvasti pohdittava kieliversiointia (esim. tarvitaanko käännöksiä, miten ne tuotetaan).

Kun mietitään, millaista on toimiva monikielisyys yliopistoilla, on tärkeää tunnistaa hallinnollisen työn erityislaatu. Kuten johdannossa totesin, hallinnon kielityön volyymi on valtava, mutta työ jää usein näkymättömäksi – se havaitaan kenties vasta silloin, kun jokin taho valittaa jääneensä paitsi jostakin tiedosta tai palvelusta. Tämä kielityö päättyy vain harvoin kielipoliittisten debattien aiheeksi, ja hallintohenkilöstön keskeinen rooli monikielisen ympäristön tuottajana ja mahdollistajana jää varjoon.

Analyysi tuo esiin selkeän tutkimusaukon. Haastattelut kuvaavat kiinnostavasti kielisyyteen liittyviä jännitteitä, mutta aineistossa on kuitenkin omat rajoituksensa: esimerkiksi kieliversiointia kuvataan varsin yleisellä tasolla. Olisikin tärkeää tutkia näitä teemoja myös etnografisesta näkökulmasta, esimerkiksi havainnoimalla miten kielen valintaan liittyviä päätöksiä tehdään erilaisissa hallinnon tekstilajeissa, kuka päätöksiä tekee ja miten yliopistot rahoittavat hallinnon kieliversiointia (Solin 2022). Toinen kiinnostava teema on teknologian rooli kielen säätelyssä ja kieliversioinnissa (ks. esim. Kelly-Holmes 2019). Konekääntäminen ja käännösmuistit ovat jo käytössä monikielisten organisaatioiden kielipalveluita tuottaessa (ks. Pienimäki 2021), mutta niiden voidaan lähivuosina olettaa tulevan laajemmin myös hallintohenkilöstön käyttöön. Soveltavan kielitutkimuksen näkökulmasta on kiinnostavaa, miten uudet teknologiat motivoidaan, miten ne muuttavat organisaatioiden monikielisyttä ja millaista osaamista muutos edellyttää hallintohenkilöstöltä.

Kirjallisuus

- Angouri, J. 2013. The multilingual reality of the multinational workplace: language policy and language use. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 34 (6), 564–581.
- Barakos, E. 2012. Language policy and planning in urban professional settings: Bilingualism in Cardiff businesses. *Current Issues in Language Planning*, 13 (3), 167–186.
- Björkman, B. 2014. Language ideology or language practice? An analysis of language policy documents at Swedish universities. *Multilingua* 33 (3/4), 335–365.
- Haberland, H. & J. Mortensen (toim.) 2012. Language and the international university [Special issue]. *International Journal of the Sociology of Language*, 216.
- Halonen, M., P. Ihalainen & T. Saarinen (toim.) 2015. *Language policies in Finland and Sweden: Interdisciplinary and multi-sited comparisons*. Bristol: Multilingual Matters.
- Heimonen, E. & S. Ylönen 2017. Monikielisyys vai ”English only”? Yliopistojen henkilökunnan asenteet eri kielten käyttöä kohtaan akateemisessa ympäristössä. Teoksessa S. Latomaa, E. Luukka & N. Lilja (toim.), *Kielitietoisuus eriarvoistuvassa yhteiskunnassa – Language awareness in an increasingly unequal society*. AFinLAN vuosikirja 2017. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 72–91. <https://journal.fi/afinlavk/article/view/60730>.
- Helsingin yliopisto 2014. *Helsingin yliopiston kieliperiaatteet*. https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/helsingfors_universitets_sprakprinciper_0.pdf [Luettu 11.2.2022].
- Hult, F. 2010. Analysis of language policy discourses across the scales of space and time. *International Journal of the Sociology of Language*, 202, 7–24.
- Hult, F. & M. Källkvist 2016. Global flows in local language planning: articulating parallel language use in Swedish university policies. *Current Issues in Language Planning*, 17 (1), 56–71.
- Hultgren, A-K. 2014. Whose parallellingualism? Overt and covert ideologies in Danish university language policies. *Multilingua*, 1-2, 61-87.
- Hultgren, A., F. Gregersen & J. Thøgersen (toim.) 2014. *English in Nordic universities: Ideologies and practices*. Amsterdam: John Benjamins.
- Hynninen, N. 2020. Moments and mechanisms of intervention along textual trajectories: Norm negotiations in English-medium research writing. *Text & Talk*, 42 (2), 209-232.

- Hynninen, N. & M. Kuteeva 2020. Researchers' language practices concerning knowledge production and dissemination: discourses of mono- and multilingualism. Teoksessa M. Kuteeva, N. Hynninen & K. Kaufhold (toim.) *Language perceptions and practices in multilingual universities*. Lontoo: Palgrave, 323–350.
- Härmävaara, H-I. 2017. Official language policy as a factor in using receptive multilingualism among members of an Estonian and a Finnish student organisation. Teoksessa M. Siiner, K. Koreinik & K. D. Brown (toim.), *Language policy beyond the state*. Cham: Springer, 201–221.
- Johnson, D. C. 2013. *Language policy*. Lontoo: Palgrave.
- Järnlström, M., R. Piekkari, N. Pilke, & H. Turpeinen 2020. Perceptions of language (mis)fit at a multilingual workplace: The case of the University of Vaasa. Teoksessa M. Kuteeva, N. Hynninen & K. Kaufhold (toim.) *Language perceptions and practices in multilingual universities*. Lontoo: Palgrave, 293–322.
- Karlsson, S. 2017. *Språkpolitik vid svenska universitet och högskolor*. Stockholm: Språkrådet. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1111481/FULLTEXT01.pdf>.
- Karlsson, S. & T. Karlsson 2019. Language policy as 'frozen' ideology: exploring the administrative function in Swedish higher education. *Current Issues in Language Planning*, 21, 67–87.
- Kelly-Holmes, H. 2019. Multilingualism and technology: A review of developments in digital communication from monolingualism to idiolingualism. *Annual Review of Applied Linguistics*, 39, 24–39.
- Kortmann, B. 2019. *Language policies at the LERU member institutions*. Briefing paper No. 4. Leuven: League of European Universities. <https://www.leru.org/files/Publications/Language-Policies-at-LERU-member-institutions-Full-Paper.pdf>.
- Kuteeva, M., N. Hynninen & K. Kaufhold (toim.) 2020. *Language perceptions and practices in multilingual universities*. Lontoo: Palgrave.
- Lappalainen, H., M-L. Sorjonen & M. Vilkkuna (toim.) 2010. *Kielellä on merkitystä. Näkökulmia kielipolitiikkaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lillis, T. 2008. Ethnography as method, methodology and deep theorising. *Written Communication*, 25, 353–388.
- Lindström, J. 2012. Different languages, one mission? Outcomes of language policies in a multilingual university context. *International Journal of the Sociology of Language*, 216, 33–54.
- Lindström, J. & J. Sylvén 2014. Local majority and minority languages and English in the university. The University of Helsinki in Nordic comparison. Teoksessa A. Hultgren, F. Gregersen & J. Thøgersen (toim.). *English in Nordic universities: Ideologies and practices*. Amsterdam: John Benjamins, 147–164.
- Ljosland, R. 2015. Policymaking as a multi-layered activity. A case study from the higher education sector in Norway. *Higher Education*, 70, 611–627.
- Llurda, E., J.M. Cots & L. Armengol 2014. Views on multilingualism and internationalisation in higher education: administrative staff in the spotlight. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 35, 376–391.
- Lønsmann, D. 2017. Embrace it or resist it? Employees' reception of corporate language policies. *International Journal of Cross-cultural Management*, 17 (1), 101–123.
- Mickwitz, Å., H. Lehtonen, D. Cvetanovic & A. Toom 2021. Towards bilingual expertise – evaluating translanguaging pedagogy in bilingual degrees at the university level. *CercleS*, 11 (1), 195–217.

- Moring, T., S. Godenhjelm, S. Haapamäki, J. Lindström, J-O. Östman, M. Saari & J. Sylvén 2013. Language policies in universities and their outcomes. The university of Helsinki in a Northern European context. Teoksessa A. Berthoud, F. Grin & G. Lüdi (toim.), *Exploring the dynamics of multilingualism: the DYLAN project*. Amsterdam: John Benjamins, 321–344.
- Mortensen, J. 2014. Language policy from below: Language choice in student project groups in a multilingual university setting. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 35 (4), 425–442.
- Mäntynen, A. 2018. "Accept with revisions": regulating the language of student writing. *Language and Education*, 32 (6), 511–528.
- Piekkari, R., D.E. Welch, L.S. Welch, J.P. Peltonen & T. Vesa 2013. Translation behaviour: an exploratory study within a service multinational. *International Business Review*, 22, 771–783.
- Pienimäki, H-M. 2021. *Language professionals as regulators of academic discourse*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/335110>.
- Pietikäinen, S. & A. Mäntynen 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Ricento, T. 2000. Historical and theoretical perspectives in language policy and planning. *Journal of Sociolinguistics*, 4, 196–213.
- Ruusuvuori, J. & L. Tiittula 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa L. Tiittula & J. Ruusuvuori (toim.), *Haastattelu*. Tampere: Vastapaino, 22–56.
- Saarinen, T. & P. Taalas 2017. Nordic language policies for higher education and their multi-layered motivations. *Higher Education*, 73, 597–612.
- Saarinen, T. & H. Rontu 2018. University language policies – How does Finnish constitutional bilingualism meet the needs for internationalisation in English? *European Journal of Language Policy*, 10 (1), 97–119.
- Saarinen, T., P. Nuolijärvi, S. Pöyhönen & T. Kangasvieri (toim.) 2019. *Kieli, koulutus, politiikka: monipaikkaisia käytänteitä ja tulkintoja*. Tampere: Vastapaino.
- Sanden, G. 2020. Ten reasons why corporate language policies can create more problems than they solve. *Current Issues in Language Planning*, 21 (1), 22–44.
- Siiner, M. 2016. University administrators as forced language policy agents. An institutional ethnography of parallel language strategy and practices at the University of Copenhagen. *Current Issues in Language Planning*, 17, 441–458.
- Soler, J., B. Björkman & M. Kuteeva 2017. University language policies in Estonia and Sweden: exploring the interplay between English and national languages in higher education. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 39 (1), 29–43.
- Solin, A. 2022. Rinnakkaiskielisyys hallintoehenkilöstön työssä – kielen valinta ja kieliversioidinnin käytännöt. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 13 (5). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2022/rinnakkaiskielisyys-hallintoehenkiloston-tyossa-kielen-valinta-ja-kieliversioidinnin-kaytannot>.
- Solin, A. & N. Hynninen 2018. Regulating the language of research writing: Disciplinary and institutional mechanisms. *Language and Education*, 32, 494–510.
- Solin, A. & H-M. Pienimäki 2020. Monikielisen viestinnän haasteet kansainvälisessä yliopistossa. *Kieli, koulutus & yhteiskunta*, 11 (2). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2020/monikielisen-viestinnan-haasteet-kansainvalisessa-yliopistossa>.
- Söderlundh, H. 2012. Global policies and local norms: sociolinguistic awareness and language choice at an international university. *International Journal of the Sociology of Language*, 216, 87–109.
- Tange, H. 2008. Global commitment or local grievances? An assessment of the Grundfos language policy. *Hermes – Journal of Language and Communication Studies*, 41, 155–173.

Liite 1: Litterointikonventiot

,	lyhyt tauko puheessa
..	puheenvuoro jää kesken, jatkaa puheenvuoroa
alleviivaus	painollinen sana tai jakso
[...]	poistettu jakso
[hakasulkeet]	tutkijan kommentti